

REIVINDICACIÓ DE JOSEP MARIA DE SAGARRA

NARCÍS GAROLERA,

COORDINADOR DE LA JORNADA

El 27 de setembre de 1961 moria, a Barcelona, Josep Maria de Sagarra, escriptor i president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. Amb motiu del cinquantenari de la seva mort, l'Institut va decidir homenatjar-lo amb una jornada dedicada a la seva figura i a la seva obra, que se celebrà el 27 d'octubre de 2011 a la seu de l'entitat.

Sagarra fou, com s'ha dit moltes vegades, el darrer poeta popular de Catalunya, i un escriptor molt prolífic. Conreà amb encert tots els gèneres literaris: la poesia, la prosa (articulisme, novel·la, literatura de viatges, memorialisme) i, sobretot, el teatre (més de quaranta obres, en vers i en prosa). Fou, també, un traductor de luxe. Passà al català, en vers, la *Commedia* de Dante i vint-i-vuit obres dramàtiques de Shakespeare. Traduí també Marcel Pagnol —*Marius*— i féu adaptacions de Molière i Gogol.

Cinquanta anys després del seu traspàs una pregunta és obligada: quina validesa té, avui, l'obra de Sagarra? Per respondre-la, l'Institut d'Estudis Catalans convocà l'esmentada jornada d'homenatge en el curs de la qual es llegiren dues conferències i set comunicacions sobre diversos aspectes d'aquella obra.

Les intervencions dels estudiosos van fer palès que l'interès de la producció sagarriana —vasta i proteica— és permanent, i, com a tal, l'hem de considerar clàssica. Durant massa anys l'escriptor ha patit un cert arraconament, degut més a motius polítics que no pas a raons estrictament literàries. La seva acomodació al franquisme —a partir de 1946 no se significà en el catalanisme polític— i, sobretot, l'acceptació d'una distinció del règim —la Gran Creu d'Alfons X el Savi— provocaren la recusació d'escriptors i crítics més «purs» i clarament anti-franquistes. Fins i tot hi hagué qui va creure que no s'havia d'assistir al seu enterrament.

Avui ens hem d'enfrontar a l'obra de Sagarra amb objectivitat, valorant-ne els mèrits literaris i, sobretot, estilístics. Un dels encerts de l'escriptor fou, justament, l'ús d'una llengua poc arbitrària i acostada al registre col·loquial. Josep Pla escriví que Sagarra

posseeix el geni de la llengua. Domina la retòrica amb una gràcia singularíssima. El seu lèxic és vast, dilatat i precís. Amb una ploma a la mà pot dir el que vulgui [...].

En efecte: l'escriptor se serví, indistintament, del vers i de la prosa, i conreà —com he dit— tots els gèneres literaris. La seva poesia lírica té una musicalitat extraordinària i la seva prosa té una plasticitat espectacular. Sagarra fou, a més, un escriptor professional. Fins i tot en la més crua postguerra pogué viure de la ploma, en català, gràcies a la protecció de mecenes generosos. I el 1946, quan s'aixecà la prohibició d'usar la llengua catalana al teatre, omplí el Barcelonà d'espectadors àvids de sentir l'idioma propi a dalt de l'escenari.

Cal revisar, doncs, l'obra de Sagarra i aprofundir el coneixement de la seva figura. Per a aquest segon aspecte el lector d'avui disposa d'una excel·lent

biografia (publicada fa trenta anys per Lluís Permanyer), però és evident que cal emprendre un estudi biogràfic més aprofundit i centrat en la seva activitat literària.

Per al primer propòsit és indispensable una edició completa i rigorosa de la ingent producció de l'escriptor. Els darrers anys han aparegut diversos volums —dinou fins avui— d'una *Obra completa*, en edició crítica, que n'ha de tenir vint-i-cinc, però que només es proposa editar, amb garanties filològiques, la producció catalana original, sense incloure-hi les traduccions i els textos escrits en castellà.

Esperen la publicació molts escrits inèdits —en vers i en prosa—, i caldria aplegar tota la correspondència, amb nombroses mostres epistolars desconegudes. S'haurien de recollir, també, les conferències, els pròlegs de llibres i els escrits esparso en diaris i revistes (poesies, articles, crítiques teatrals), per bé que, darrerament, han aparegut dos reculls de l'articulisme anterior a la Guerra Civil.

S'han de potenciar els estudis acadèmics de l'obra literària sagarriana, i les recerques sobre l'escriptor i el seu temps. Els darrers anys, per exemple, han sortit a la llum pública documents que descobreixen un Sagarra més compromès amb el país del que tòpicament se sol creure. I l'edició crítica de la seva obra revela que la censura modificà o suprimí versos molt significatius d'*El poema de Montserrat*, escrit en plena postguerra.

Un índex recent de l'oblit de l'obra de Sagarra ens el mostra l'edició fac-símil d'una dotzena d'obres literàries posteriors a la Guerra Civil, en la qual no s'ha inclòs cap títol de l'escriptor (per exemple, *La ruta blava*, un esplèndid llibre de viatges amb fotografies de l'autor).

La marginació d'un escriptor tan important —un luxe per a qualsevol literatura— s'ha d'acabar. Grec que la seva obra s'imposa per ella mateixa, i reconec que sempre hi ha hagut lectors dels seus versos, les seves novel·les i, sobretot, les seves fastuoses *Memòries*. Però cal el ple reconeixement acadèmic a la vàlua d'una producció literària massa sovint deixada de banda a causa de la popularitat obtinguda en vida per l'autor. Sagarra mateix era conscient de les «reserves» que aquest fet li comportava, i se'n defensà al manuscrit de les *Memòries*, en uns paràgrafs que no va incloure en l'edició del llibre:

En definitiva, si s'ha convingut que jo sóc popular [...] és perquè la gent m'entén, i perquè en el meu vers ha trobat un contingut que, més que servir la obscura introversió, refinament egolàtric, o qualsevol mena de pretensió personal, va directament al gra i procura caçar l'escalfor de la vida, en la senzillesa i en la claredat de les paraules.

Avui dia aquesta manera de veure les coses i ser com he estat jo, i com procuro perseverar, és navegar en aigües fora de la moda; però és igual: dintre uns quants anys es farà fàcil que torni a tenir predicament, i a la llarga li toqui la de guanyar. Perquè la condició de les vanitats humanes és aquesta. Amb tota l'eternitat per endavant, els moviments que fan avançar i recular les tendències i les escoles son tan ràpids com els de la ressaca de la mar.

Ara bé, sobre el popularisme, i l'èxit popular, sempre s'han mantingut reserves. Fins i tot hi ha l'actitud farisaica, completament, de combatre per principi l'autor massa popular. En general, tot això no és res més que el llepafilisme de l'enveja. A mi, l'actitud de certs complicats i refinats minoritaris que conec, en general m'ha fet sempre una certa gràcia, i he pensat que, quan la guineu no les pot haver, diu que son verdes.

Esperem que la posteritat li doni la raó.